

PRISIPAŽĪSTU

Jaume Cabré

Īspūdingai papasakota mūsu laiku istorija.

Isabel Allende

Alma littera

1

Ir tik vakar vakare, beklaidžiodamas šlapiomis Valkarkos* gatvėmis, pagaliau suvokiau, kad gimti tokioje šeimoje buvo nedovantota klaida. Staiga supratau, kad visada buvau vienišas, kad, ieškodamas išeities, niekada negalėjau kliautis nei tėvais, nei Dievu, tad augdamas pamažu įgudau priiimti atsakomybę už savo mintis ir veiksmus remdamasis miglotais vaizdiniais, pasiskolintais iš įvairių knygų. Vakar, antradienį, vėlai vakare, pliaupiant lietui, iš daktaro Dalmau grįždamas namo, priėjau išvadą, kad šią našlą turiu nešti pats. Ir kad visos sėkmės ir nesėkmės – irgi mano, ir tik mano, valios rezultatas. Ir tai supratau tik nugyvenęs šešiasdešimt metų. Tikiuosi, supranti, ką turiu galvoje, ir suvoki, koks apleistas, vienišas jaučiuosi ir kaip beprotiškai tavęs ilgiuosi. Nors ir kokie toliai mus skiria, seku tavo pavyzdžiu. Nors ir kokia baimė spaudžia man širdį, nesigriebiu už šiaudo bandydamas gelbėtis. Nors ir kas nutiktų, apsieinu be tikėjimo, be kunigų, be visuotinių moralės normų, kurios galbūt man padėtų eiti nežinia kur vedančiu keliu. Jaučiuosi senas, ir Dama su dalgiu man moja pirštu liepdama sekti iš paskos. Matau, kaip šachmatų lentoje ji perkėlė juodąją rikį ir mostu mandagiai pasiūlė tęsti žaidimą. Žino, kad man liko vos keli pėstininkai. Šiaip ar taip, iki rytojaus dar toloka, ir aš svarstau, kokia figūra turėčiau eiti. Esu vienui vienas prieš šitą popieriaus lapą, savo paskutinį šansą.

Šiuokštu per daug manimi nepasitikėk. Prisiminimai, skirti vienam asmeniui, paprastai esti išlaužti iš piršto, o aš visada sugebu kristi kaip katė – ant visų keturių, bet stengsiuos per daug neme-

---

* Barselonos kvartalas.

luoti. Viskas taip ir buvo, ir net blogiau. Aš suprantu, kad turėjau tau papasakoti apie tai jau seniai, bet sunku, ir net dabar nežinau, nuo ko pradėti.

Apskritai viskas prasidėjo daugiau nei prieš penkis šimtus metų, kai vienas gyvenimo nuskriaustas žmogus nutarė prašytis priimamas į Burgalio Šventojo Tėvo vienuolyną. Jei jis nebūtų to padaręs arba jei tėvas prioras Juozapas iš Šventojo Baltramiejaus būtų griežtai atsisakęs jį priimti, dabar nepasakočiau tau viso to, ką ketinu papasakoti. Vis dėlto negaliu nušokti taip toli į praeitį. Pradėsiu nuo vėlesnių laikų. Kur kas vėlesnių.

– Tavo tėvas... Klausyk, vaikeli... Tavo tėvas...

Ne, ne, nuo čia irgi nenoriu pradėti. Geriau pradėti nuo kabineto, kur dabar rašau sėdėdamas prieš tavo įspūdingą autoportretą. Kabinetas – mano pasaulis, mano gyvenimas, mano visata, kur telpa beveik viskas, išskyrus meilę. Kai lakstydavau po namus trumpomis kelnaitėmis, rudenį ir žiemą sužvarbusiomis rankomis, kelti koją į kabinetą man buvo leidžiama tik ypatinga proga. Beje, vogčiomis ten įsmukdavau. Pažinojau jį kaip savo kišenę, visus užkaborius, o už sofos daugel metų buvo mano slapta tvirtovė, nors sulig kiekvienu žygiu turėdavau ją sunaikinti, idant, tvarkydama namus, jos neaptiktų Mažylė Lola. Tačiau kiekvieną sykį, kai patekdavau teisėtai, turėdavau elgtis taip, lyg būčiau atėjęs į svečius, laikyti rankas už nugaros, o tėvas tuo metu rodydavo man rankraštį, ne per seniausiai aptiktą kokioje nors menkoje Berlyno krautuvėlėje: žiūrėk, tik nekišk nagų, kad man neprireiktų tau pipirų duoti.

Adrianas labai susidomėjęs palinko prie rankraščio.

– Vokiškai, ar ne? – ir lyg netyčia kyštelėjo ranką.

– Štiš! Žiūrėk akimis ir neliesk rankomis. – Ir šėrė per nagus. –

Ką sakai?

– Vokiškai, ar ne? – Jis pasitrynė skaudamą ranką.

– Taip.

– Noriu mokytis vokiečių kalbos.

Feliksas Ardevolis didžiudamasis pažvelgė į sūnų ir pažadėjo: netrukus pradėsi, sūneli.

Tiesą pasakius, tai buvo ne rankraštis, o pluoštas pageltusių lapų: pirmajame įmantria rašysena išvedžiota *Der begrabene Leuchter. Eine Legende*.*

– Kas tasai Stefanas Cveigas?

Su didinamuoju stiklu rankoje, įsigilinęs į pataisą pirmosios pastraipos paraštėje, užuot atsakęs: rašytojas, sūneli, tiesiog burb-telėjo: na, toksai žmogus, prieš dešimt ar dvylika metų nusižudęs Brazilijoje. Gana ilgai tik tiek ir žinojau apie tą žmogų, kad nusi-žudė Brazilijoje prieš dešimt ar dvylika, ar trylika, keturiolika ar penkiolika metų, kol pagaliau sugebėjau perskaityti rankraštį ir sužinojau šį tą daugiau.

Pasibaigus apsilankymo laikui, Adrianas išeidavo iš kabineto pagraudentas netriukšmauti: namie nevalia nei lakstyti, nei šūkauti, nei pliaukšėti liežuvium, nes tėtis be perstojo tyrinėjo rankraštį su didinamuoju stiklu, žiūrinėjo viduramžių žemėlapių rinkinį arba mąstė, kur galėtų įsigyti naujų dalykėlių, kuriuos išvydus jam imdavo drebėti rankos. Man buvo leidžiama triukšmauti tik savo kambaryje, kitaip sakant, mokytis griežti smuiku. Tačiau nieku gyvu negalėjau ištisą dieną dzirinti greito grojimo knygos arpedžio pratimo Nr. 23, sukėlusio baisią neapykantą poniai Truliols, bet tik ne smuikui. Beje, ne, Truliols nejaučiau neapykantos. Tačiau ji buvo tikras pjūklas, juo labiau kad reikalavo be perstojo griežti 23-įjį pratimą.

– Na, įvairumo dėlei galėtume truputį pakeisti repertuarą.

– Čia, – ir trinktelėdavo stryko galu per natų sąsiuvinį, – viename vieninteliame puslapyje – visa, kas sunkiausia. Genialus pratimas, dievaži.

– Bet...

– Kad man penktadienį gražiai sugrotum dvidešimt trečiąjį. Taip pat ir dvidešimt septintą taktą.

Toji Truliols kartais būdavo užsispyrusi kaip asilas. Nors apskritai pakenčiama. O retkarčiais ir ne tik pakenčiama.

---

* „Palaidotas žibintas“. Legenda. (Vok.) Stefano Zweigo novelė.

Bernatas buvo tos pačios nuomonės. Tada, kai ėmiausi *O livro dos exercícios da velocidade**, mudu dar nebuvo pažįstami. Bet apie ponią Truliols abu manėme tą pat. Tikriausiai ji buvo puiki mokytoja, nors, kiek man žinoma, ir neįėjo į istoriją. Man rodos, reikėtų susikaupti, nes pernelyg blaškaisi į šalis. Taip, be abejo, kai ką žmogus puikiai prisimena, ypač kai tenka pasakoti apie save. Bet esama tokių dvasios užkaborių, manding, visiškai nežinomų, nes neįmanoma žmogaus pažinti iš panagių, nesvarbu, kuria prasme.

Nors parduotuvė atrodė nepalyginamai įspūdingiau, vis dėlto kabinetas man labiau patiko. Gal todėl, jog tais retais atvejais, kai ten atsidurdavau, man atrodydavo, kad kažkas nenuleidžia nuo manęs akių. Parduotuvė labiausiai patiko tuo, kad galėdavau žiūrėti į Sesiliją, gražuolių gražuolę: mat buvau įsimylėjęs ją iki ausų. Tai buvo dama šviesiais blizgančiais plaukais, visada dailiai susišukavusi, putliomis, skaudžiai raudonomis lūpomis. Amžinai įknibusį į savo katalogus ir kainoraščius, tai rašo etiketes, tai aptarnauja retus pirkėjus plačiai šypsodamasi, kad visi matytų dailutėlius dantis.

– Ar turite muzikos instrumentų?

Vyriškis net skrybėlės nenusivožė. Atsistojęs priešais Sesiliją, žvilgsniu apmetė viską aplink: lempas, žvakides, meistriškai išrąntytas vyšnios medžio kėdes, devynioliktojo amžiaus pradžios *canapés en confident***, visų dydžių ir visų epochų vazas... Manęs net nepastebėjo.

– Turiu vieną kitą, bet jei malonėtumėte eiti su manimi...

Iš minėtų vieno kito instrumento parduotuvėje buvo du smuikai ir altas, gana prasto skambesio, bet stebuklingai išlaikę natūralias žarnų stygas. Taip pat aplamdyta tūba, du puikūs fliugelhornai ir trimitas, kurį kadaise įnirtingai pūsdavo slėnio komendantas perspėdamas kaimyninių slėnių žmones, kad dega Panevedžijo giria; tuomet pardakiečiai šaukdavosi pagalbon Si-

---

* Greitojo grojimo pratimų knyga. (*Port.*)

** Dvivieta sofa. (*Pranc.*)

rorą, San Martiną ir net Velšnofeną, irgi nukentėjusius ne per seniausiai, taip pat Moeną ir Soragą, kurias tikriausiai jau buvo pasiekęs grėsmingas negandos tvaikas, pasklidęs 1690-aisiais Viešpaties malonės metais, kai jau beveik visi žmonės tikėjo, kad Žemė apvali, ir, jei nesutrukdydavo nežinomos ligos, bedieviai laukiniai ir jūrų bei žemių siaubūnai, kruša, audros ar neregėtos liūtys, jūreiviai, išplaukę į vakarus, grįždavo iš rytų dar labiau išsekę, sublogę, paklaikusiomis akimis, naktinių košmarų nukamuoti. 1690-ųjų Viešpaties malonės metų vasarą visi Pardako, Moenos, Siroro, San Martino gyventojai, visi kaip vienas, išskyrus ligų palaužtuosius, išpuolė mieguistomis akimis pažiūrksoti į negandą, niokojančią jų gyvenimą – vienų daugiau, kitų mažiau. Grusus gaisras, kurį jie stebėjo bejėgiškai nuleidę rankas, surijo kalnus puikiausios medienos. Kai išganingi lietūs užgesino pragaro ugnį, Jakiamas, ketvirtas ir nuovokiausias Muredos Parda-kiečio sūnus, skersai išilgai išvaikščiojo nusiaubtą mišką ieškodamas liepsnų neliesto kempelio, kur būtų išlikę dar tinkamų medžių. Šlaitu leisdamasis į Lokio lomą, pusiaukelėje pritūpė nusi-lengvinti prie suanglėjusios eglaitės. Tačiau noras tuštintis iškart dingo, kai išvydo skarmalais apvyniotus deglus iš pušų šakų, dvo-kiančius kamparu ar šiaip kokia keista medžiaga. Labai atsargiai nukrapštė draiskalus, nespėjusius sudegti siaučiant pragariškam gaisrui, suniokojusiam jo ateitį. Pamačius tą radinį, jam pasidarė silpna: tas įjuodęs žalias skuduras ant nuodėgulių su dar labiau įjuodusiais geltonais apsiuvais – tai draiskana tos striukės, kurią paprastai vilkėdavo Bulkanis Broča, dručkis iš Moenos. Aptikęs dar dvi krūveles apanglėjusių skiaučių suprato, kad Bulkanis, tas siaubūnas, įvykdė savo grasinimą sužlugdyti Muredų giminę, o drauge – ir visą Pardako kaimą.

– Bulkani!

– Aš nešneku su šunimis.

– Bulkani!

Išgirdęs niūrų balsą, jis nenoromis atsigrėžė. Bulkanis Moe-niškis buvo pilvotas ir, jeigu būtų ilgiau pagyvenęs, būtų užsiau-ginęs tokį pilvą, kad turėtų kur dailiai pasidėti rankas.

- Kurių velnių nori?
- Kur dėjai striukę?
- Kas tau rūpi?
- Kodėl jos nevilki? Kur ji? Parodyk.

– Eik šikt. Manai, kad dabar, kai tau nenuskilo, visi moeniškiai turime tavęs klausyti, ką? – Ir nužvelgė jį neapykanta degančiomis akimis. – Nieko aš tau nerodysiu. O dabar dumk iš čia savo konkolais saulės neužstojęs.

Jakiamas, ketvirtas Muredų sūnus, šaltakraujiškai išsitraukė trumpą miškininko peilį, kurį visada nešiojosi už diržo, ir smeigė Moenos dručkuii Bulkaniui Bročai į pilvą, lyg urbindamas skylę klevo kamiene. Bulkanis žioptelėjo, iš netikėtumo išsproginęs akis – ir ne tiek iš skausmo, kiek iš apmaudo, kad kažkoks šūdžius iš Pardako išdrįso prieš jį pakelti ranką. Kai Jakiamas Mureda ištraukė kruviną peilį, Bulkanis susmuko žemėn, pilvas šlykščiai sugurgė, lyg iš jo staiga būtų išsiveržęs oras.

Sustojęs vidury tuščio kelio, Jakiamas apsižvalgė: aplink nė gyvos dvasios. Stengdamasis susitvardyti, pustekinis leidosi Pardako link. Eidamas pro paskutinę Moenos trobą pastebėjo, kad į jį išsižiojusi spokso kuprotoji malūnininkė, nešina glėbiu šlapių skalbinių: gal ji viską matė. Užuoat ją nusmeigęs, jis tik paspartino žingsnius. Tikra prapultis: jam vos dvidešimt metų, o jis jau geriausias medienos žinovas, visada gebąs parinkti skambiausiąją, – ir ūmai jo gyvenimas sugriuvo.

Namuose artimieji akimoju susivokė ir negaišdami išsiuntinėjo žygūnus į San Martiną ir Sirorą, kad tie vaizdingai papasakotų, esą mišką padegęs Bulkanis, supleškinęs iš keršto, bet Moenos gyventojai nė neketino ieškoti teisybės per teismus ir, nesikreipdami į jokių tarpininkus, beregint puolė medžioti galvažudžio Jakiamo Muredos.

– Sūnau, tau reikia bėgti, – patarė senis Mureda sielvartingesniu nei paprastai žvilgsniu ir padavė kapšeljį, sužėręs į jį pusę aukso, kurį sutaupė per trisdešimt metų Panevedžyje apdorodamas medieną. Nė vienas Jakiamo brolis neprieštaravo, ir senis gana

iškilmingai pridūrė: nors moki parinkti geriausius medžius ir įvertinti medieną, Jakiamai, mano širdies atgaiva, vienas iš keturių vaikų šioje nelemties paženklintoje pastogėje, tavo gyvybė brangesnė nei geriausias klevo sienojas, kurį galėtume kada nors parduoti. Tik šitaip tu apsisaugosi nuo pražūties, kurią mums nulėmė Vulkanis Moeniškis, palikdamas mus be medžių.

– Tėve, aš...

– Eik, bėk kuo greičiau, trauk per Velšnofeną, nes, be abejo, jie ieškos tavęs Siroro pusėje. Mes paskleisime gandą, kad tu slapstaisi arba Sirore, arba Tonadiše. Neužsibūk slėniuose, ten pavojingiausia. Keliauk toli toli, toliau, kuo toliau nuo Pardako. Eik, sūnau, ir tesaugo tave Dievas.

– Bet, tėve, aš nenoriu niekur iš čia eiti, noriu dirbti miške.

– Miškas išdegė. Kurgi dabar dirbsi, vaikelį?

– Nežinau, bet aš mirsiu kitur iškeliauš!

– Aš pats tave nudėsiu, jeigu šiandakt neiškeliausi. Girdi?

– Tėve...

– Nė vienam moeniškiui neleisiu pakelti rankos prieš mano sūnų.

Ir Pardako Muredų Jakiamas atsisveikino su tėvu, ir pasibučiavo su visais broliais: Agnu, Jenu, Maksu ir jų žmonomis. Su Ermesu, Jozefu, Teodoru ir Mikuranu, Ilze, Erika ir jų vyrais, o paskui su Katarina, Matilde, Gretchene ir Betina. Buvo sutarta, kad visi atsisveikins tylėdami, ir, kai jau žengė pro duris, Jakiamą pašaukė mažylė Betina, ir jis atsigręžęs išvydo, kad mergaitė stovi atkišusi ranką, o delne – Pardako Gėlių Švenčiausiosios Mergeles Marijos medalionas, tas pats, kurį mirdama jai padovanojo motina. Netardamas nė žodžio, Jakiamas pažvelgė į brolius ir seseris, paskui įsmeigė akis į tėvą, šis nebyliai linktelėjo galvą, ir vaikas priėjo prie mažylės Betinos, paėmė medalioną ir tarė: Betina, sesele, aš nešiosiu šią šventenybę iki paskutinės gyvenimo akimirkos, – pats to nesuvokdamas, kad sako teisybę. Ir Betina, nepraliedama nė ašaros, rankomis paglostė jam veidą. Jakiamas išėjo iš namų padrėkusiomis akimis, pusbalsiu sukalbėjo maldele

prie motinos kapo ir dingio nakties tamsoje amžinųjų sniegynų link, pasiryžęs pakeisti savo gyvenimą, istoriją ir prisiminimus.

– Nieko daugiau neturite?

– Tai antikvarinė parduotuvė, – atsakė Sesilija tokiu griežtu veidu, kokį matydami vyrai paprastai susigėsta. Ir pašaipiai pridūrė: – Gal verčiau nueitumėte į muzikos instrumentų dirbtuvę?

Man patinka, kai Sesilija pyksta. Atrodo dar gražesnė. Net gražesnė už mamą. Už mamą, kokia ji buvo kadaise.

Iš savo vietos mačiau pono Berengerio kabinetą. Klausiausi, kaip Sesilija išlydi nusivylusį pirkėją, vis dar dėvintį skrybėlę, ir, kai skambtelėjo durų varpelis ir Sesilija atsiveikindama palinkėjo jam labos dienos, ponas Berengeris pakėlė galvą ir man mirkstelėjo.

– Adrianai.

– Aha.

– Kada atvažiuos tavęs paimti? – paklausė visu balsu.

Gūžtelėjau pečiais. Nežinia, kada būsiu vienur arba kitur. Tėvai nenorėdavo namie palikti manęs vieno ir, kai abu turėdavo reikalų, nuveždavo į parduotuvę. Aš tiesiog džiūgavaudavau, man patiko žiūrinėti įvairius dalykėlius, kurie, nugyvenę vieną gyvenimą, kantriai laukdavo antros, trečios arba ketvirtos progos. Vaizduodavausi, kaip jie atrodytų padėti kur nors kitur, ir man būdavo be galo gera.

Paprastai manęs paimti atvažiuodavo Mažylė Lola, visada pasakubomis, nes turinti ruošti vakarienę, o ji dar nieko nesugalvojęsi. Todėl dabar gūžtelėjau pečiais, pono Berengerio paklaustas, kada atvažiuos manęs paimti.

– Eikš, – pakvietė jis mane, imdamas švarų popieriaus lapą. – Sėskis štai prie šito Tiudorų stalo ir piešk.

Man niekada nepatiko piešti, nes man nieko neišeina, visiškai nemoku piešti; todėl visada žavėdavausi tavo talentu, tiesiog stebuklu, mano akimis žiūrint. Ponas Berengeris man pasiūlė piešti,

nes jam buvo nesmagu, kad dykinėju, bet iš tikrųjų tai buvo netiesa – aš mažčiau. Tačiau ponui Berengeriui nevalia prieštarauti. Tad, sėdėdamas prie Tiudorų stalo, svarsčiau, ką daryti, kad jis atstotų nuo manęs. Išsitraukiau iš kišenės Juodąjį Erelį ir bandžiau jį piešti. Vargšas Juodasis Erelis, jeigu būtų išvydęs savo portretą!.. Kas be ko, jis dar nebuvo spėjęs susipažinti su šerifu Karsonu, kurį įsigijau tą patį rytą, su Ramonu Koliu išmainęs jį į Veiso lūpinę armonikėlę. Jei tėtis sužinotų – užmuštų.

Ponas Berengeris buvo labai savotiškas: taip baugiai šypsodavosi, kad mane imdavo baimė, o į Sesiliją žiūrėjo kaip į niekam tikusią tarnaitę – to niekada jam neatleisiu; tačiau jis vienintelis geriausiai pažinojo tėtį, mano didžiausią mįslę.